

Міжнародне право. Екзаменаційний довідник

Видання є навчально-методичним посібником з дисципліни «Міжнародне право» і допоможе студентам систематизувати знання з пройденого курсу на етапі підготовки до заліку або екзамену.

Обрана авторами форма викладення матеріалу дозволить студентам використовувати представлений матеріал під час вивчення таких дисциплін, як міжнародне право, дипломатичне та консульське право, міжнародне гуманітарне право, право міжнародних договорів, право міжнародних організацій.

Зміст

ІІІ ПІДМОВА.....	10
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	12

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ЮРИДИЧНА ПРИРОДА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Поняття міжнародного права та його особливості	14
Юридично обов'язкова сила норм міжнародного права	15
Сфера дії міжнародного права. Суб'єктна і об'єктна сфери дії міжнародного права. Просторова сфера дії міжнародного права..	16
Виникнення міжнародного права та періодизація його історії.....	17
Сучасне міжнародне право та його ознаки	18
Функції міжнародного права	19
Взаємодія і взаємовплив міжнародного і внутрішньодержавного права.....	21
Дуалізм і монізм у взаємовідношенні міжнародного і внутрішньодержавного права. Ст. 9 Конституції України про співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права	22
Система міжнародного права	23
Співвідношення міжнародного публічного і міжнародного приватного права	24

РОЗДІЛ 2.ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Поняття та перелік джерел міжнародного права	25
Міжнародний звичай у системі джерел міжнародного права	26
Міжнародний договір у системі джерел міжнародного права	27
Загальні принципи права як джерело міжнародного права	28
Роль односторонніх актів держав в системі джерел міжнародного права	28
Акти міжнародних організацій як джерело міжнародного права	29
Засоби визначення норм міжнародного права	30
М'яке право	31
Кодифікація міжнародного права	32
Норми міжнародного права	32
Імплементация норм міжнародного права	33

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Поняття та перелік основних принципів міжнародного права.....	35
Нормативний зміст основних принципів міжнародного права	36

РОЗДІЛ 4. СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Поняття та види суб'єктів міжнародного права.....	39
Поняття та зміст міжнародної правосуб'єктності	40
Обмеження міжнародної правосуб'єктності	41
Міжнародна правосуб'єктність держав.....	43
Унітарні та складні держави	43
Правосуб'єктність націй і народів, що борються за національне визволення.....	45
Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій	46
Міжнародна правосуб'єктність Міжнародного Комітету Червоного Хреста та Червоного Півмісяця	48
Міжнародна правосуб'єктність державоподібних утворень	49
Проблема міжнародної правосуб'єктності фізичної особи	50

РОЗДІЛ 5. ВИЗНАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Поняття визнання в міжнародному праві	53
Теорії визнання	54
Види визнання.....	55
Форми визнання	56

РОЗДІЛ 6. ПРАВОНАСТУПНИЦТВО У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Інститут правонаступництва держав у міжнародному праві. Джерела інституту правонаступництва.....	58
Поняття правонаступництва в міжнародному праві. Підстави правонаступництва. Види і форми правонаступництва держав.....	59
Правонаступництво держав щодо міжнародних договорів	61
Міжнародно-правове регулювання правонаступництва держав щодо державної власності, державних архівів, державних боргів..	62
Правонаступництво України у зв'язку з розпадом СРСР.....	64

РОЗДІЛ 7. ТЕРИТОРІЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Поняття і види територій у міжнародному праві	67
Демілітаризовані та нейтралізовані території	68
Поняття та склад державної території.....	69

Способи придбання території.....	70
Державні кордони	71
Міжнародні річки.....	73
Правовий режим Антарктики. Система договору про Антарктику ..	74
Режим Арктики. Секторальний принцип розподілу арктичних просторів	75
Концепція загальної спадщини людства	77

РОЗДІЛ 8. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ

Населення та громадянство в міжнародному праві.....	79
Режим іноземців. Особи без громадянства	81
Біженці, вимушені переселенці. Право притулку	82

РОЗДІЛ 9. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ПРАВ ЛЮДИНИ

Поняття міжнародного права прав людини	84
Джерела міжнародного права прав людини.....	85
Покоління прав людини.....	85
Класифікація прав і свобод людини.....	87
Принцип поваги прав людини	88
Поняття і функції міжнародно-правових стандартів прав людини... ..	89
Універсальні і регіональні механізми захисту прав людини	90
Роль головних органів ООН у захисті прав людини	91
Спеціалізовані органи ООН із захисту прав людини	92
Європейський суд з прав людини: загальна характеристика діяльності та виконання рішень в Україні.....	95

РОЗДІЛ 10. ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

Поняття та джерела права міжнародних договорів	97
Поняття та види міжнародних договорів	97
Стадії укладання міжнародного договору	98
Застереження до міжнародного договору.....	102
Депозитарій міжнародного договору. Реєстрація договорів.....	103
Форма, найменування та структура міжнародного договору	103
Тлумачення міжнародного договору	104
Набрання міжнародним договором чинності. Дія міжнародного договору	105

Недійсність міжнародних договорів	107
Припинення і призупинення дії договорів	107

РОЗДІЛ 11. ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Поняття і джерела права міжнародних організацій.....	109
Поняття, характерні риси та види міжнародних організацій.....	110
Правовий статус і міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій.....	111
Функції міжнародних організацій	112
Створення і припинення діяльності міжнародних організацій.....	112
ООН: цілі і принципи діяльності, членство.....	113
Рада Безпеки ООН, її функції. Членство. Порядок прийняття рішень.....	115
Генеральна Асамблея ООН, її структура. Порядок роботи та порядок прийняття рішень.....	116
Міжнародні конференції: поняття, правила процедури, порядок прийняття рішень.....	117

РОЗДІЛ 12. ПРАВО МИРНОГО ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Поняття і значення права мирного вирішення міжнародних спорів.....	119
Поняття міжнародного спору	120
Види міжнародних спорів	121
Засоби вирішення міжнародних спорів. Класифікація мирних засобів вирішення міжнародних спорів	122
Дипломатичні засоби вирішення міжнародних спорів	123
Судові засоби вирішення міжнародних спорів	125
Вирішення спорів у міжнародних організаціях	129

РОЗДІЛ 13. ПРАВО ЗОВНІШНІХ ЗНОСИН

Поняття та джерела права зовнішніх зносин.....	132
Зовнішня політика, дипломатія і міжнародне право.....	133
Органи зовнішніх зносин держав	133
Дипломатичні представництва. Поняття і види. Функції дипломатичних представництв	135
Голова дипломатичного представництва. Початок та закінчення місії голови дипломатичного представництва	136

Структура та персонал дипломатичних представництв.	
Дипломатичний корпус.....	137
Дипломатичні привілеї та імунітети	139
Поняття та джерела консульського права.	
Встановлення консульських відносин.....	140
Класи консульських установ. Функції консульських установ.....	140
Початок і закінчення консульської місії.....	141
Персонал консульської установи. Консульський корпус	142
Консульські імунітети та привілеї.....	143
Право спеціальних місій	144
Дипломатичне право міжнародних організацій.....	145

РОЗДІЛ 14. МІЖНАРОДНЕ МОРСЬКЕ ПРАВО

Поняття та кодифікація міжнародного морського права. Види морських просторів	147
Внутрішні морські води і їх правовий режим	148
Режим морських портів.....	149
Поняття і межі територіального моря. Право мирного проходу.	
Правовий режим територіальних вод	150
Правовий режим архіпелажних вод.....	152
Поняття та правовий режим прилеглої зони	154
Виключна економічна зона та її правовий режим	155
Континентальний шельф і його правовий режим. Межі континентального шельфу. Делімітація континентального шельфу.....	155
Відкрите море і його правовий режим. Свободи відкритого моря	158
Правовий статус Міжнародного району морського дна.	
Використання ресурсів Міжнародного району морського дна.	
Міжнародний орган з морського дна.....	159
Поняття і види міжнародних проток.	
Правовий статус і режим міжнародних проток	160
Правовий режим Чорноморських проток	162
Правовий режим міжнародних каналів. Режим Суецького каналу	163

РОЗДІЛ 15. ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Поняття та джерела права міжнародної відповідальності.....	166
Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності.....	167

Обставини, що виключають протиправність діяння. Відповідальність держав у зв'язку з діяльністю, не забороненої міжнародним правом.....	168
Юридичні наслідки міжнародно-протиправного діяння	169
Засоби здійснення зобов'язань з припинення правопорушення та відшкодування шкоди	171

РОЗДІЛ 16. МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Поняття та джерела міжнародного кримінального права	173
Відповідальність фізичних осіб за міжнародним кримінальним правом.....	174
Міжнародні кримінальні суди	176
Міжнародна співпраця в боротьбі із злочинністю. Екстрадиція	178

РОЗДІЛ 17. ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Поняття, цілі та принципи права міжнародної безпеки	180
Загальна колективна безпека. Право на самооборону та гуманітарна інтервенція	181
Регіональні міжнародні організації у системі колективної безпеки. ОБСЄ. НАТО	183
Заходи зміцнення довіри. Міжнародний контроль.....	184
Роззброєння. Договір ПРО.....	186

РОЗДІЛ 18. ПРАВО ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Поняття та джерела права збройних конфліктів.....	190
Поняття та види збройних конфліктів.....	192
Початок війни і його правові наслідки. Цілі війни. Театр війни	193
Правове положення учасників збройних конфліктів	195
Нейтралітет під час війни	196
Захист поранених і хворих під час війни	198
Військовополонені. Найманці	199
Захист мирного населення під час війни. Режим військової окупації.....	201
Особливості ведення морської війни	203
Правове регулювання повітряної війни	206
Захист цивільних об'єктів та культурних цінностей в період збройного конфлікту	206

Заборонені засоби і методи ведення війни. Декларація Мартенса.....	208
Закінчення війни та його міжнародно-правові наслідки	209

РОЗДІЛ 19. МІЖНАРОДНЕ ПОВІТРЯНЕ ПРАВО

Поняття та принципи міжнародного повітряного права	211
Правовий режим повітряного простору. Свободи повітря.....	211
Боротьба з актами незаконного втручання у діяльність цивільної авіації.....	213

РОЗДІЛ 20. МІЖНАРОДНЕ КОСМІЧНЕ ПРАВО

Поняття та принципи міжнародного космічного права.....	214
Правовий режим космічного простору і небесних тіл.....	215
Правовий режим космічних об'єктів і космонавтів	215
Відповідальність у міжнародному космічному праві	217

РОЗДІЛ 21. МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПРАВО

Поняття та джерела міжнародного економічного права	218
Сучасна система міжнародних економічних організацій.....	219

РОЗДІЛ 22. МІЖНАРОДНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

Поняття та джерела міжнародного екологічного права	221
Охорона певних видів навколишнього середовища	222

ГЛОСАРІЙ	225

ПРОГРАМА КУРСУ «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО».....	236

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	243

Книги, які можуть вас зацікавити

Конституція України.
Норма права

Кодекс
адміністративного
судочинства України

Земельний кодекс
України

Кримінальний
процесуальний кодекс
України

Правове забезпечення
співробітництва
України з європейським
союзом та його
державами-членами у
сфері прямого
оподаткування

Сучасні проблеми
міжнародного права

Перейти до галузі права
Міжнародне право

Перейти на сайт →